

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

และ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี/ประธานมูลนิธิปิดทองหลังพระ

เอกสารความรู้ สดร.

ลำดับที่ ๔ / ปีงบประมาณ ๒๕๕๔

สถาบันดำรงราชานุภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

หลักการทรงงานของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารความรู้ สดร.
ลำดับที่ ๕ / ปีงบประมาณ ๒๕๕๕
สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

คำนำ

สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้เรียบเรียงคำบรรยายการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “หลักการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี/ประธานมูลนิธิ ปิตทองหลังพระ ในวันปฐมนิเทศผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชนบทตามแนว พระราชดำริ (พชร.) ผ่านระบบวีดิทัศน์ทางไกล (Video Conference) เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุม ๑ อาคารศาลาว่าการ กระทรวงมหาดไทย เพื่อเผยแพร่ให้ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้รับทราบเป็นแนวคิด และนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติราชการต่อไป

เอกสารความรู้ สดร. ฉบับนี้ นำลงเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสถาบัน ดำรงราชานุภาพ (www.stabundamrong.go.th) ด้วย

สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
มิถุนายน ๒๕๕๕

หลักการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^๑

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี ประธานมูลนิธิปิดทองหลังพระ

ปลัดกระทรวงมหาดไทย (นายพระนาย สุวรรณรัฐ) : กล่าวต้อนรับ

วันนี้เป็นเกียรติอย่างยิ่งสำหรับกระทรวงมหาดไทยที่ได้รับความกรุณาจากทางมูลนิธิปิดทองหลังพระ ที่ได้กรุณากราบเรียนเชิญท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ซึ่งท่านเอง

---

^๑ ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สรุปลงและเรียบเรียงจากการประชุมนิเทศผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ (พชร.) ผ่านระบบวีดิทัศน์ทางไกล (Video Conference) เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุม ๑ อาคารศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย จัดโดยส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ

มีความตั้งใจที่อยากจะขอใช้เวลา
เพื่อเรียนท่านผู้ที่จะเป็นแกนนำใน
การทำงานในพื้นที่ที่เราได้เรียน
เชิญทุกท่านในแต่ละจังหวัดมา
ในวันนี้ งานปิดทองหลังพระ ชื่อก็
บอกว่าเป็นงานที่เราทุกคนมีความ

ตั้งใจอยากจะทำและทำโดยไม่ได้หวังว่า จะมีสิ่งตอบแทน เราทำด้วยความ
ตั้งใจที่จะทำ เราทำด้วยความอยากที่จะเห็นผลที่จะเกิดขึ้นโดยตรงกับพี่น้อง
ชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย เพราะฉะนั้น วันนี้ผมคิดว่าเราได้มีโอกาสที่ดีที่จะ
ได้รับฟังการบรรยายจากท่านองคมนตรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์
เกษม วัฒนชัย ซึ่งคิดว่าฟังแล้วคงต้องเอาไปคิด และนำไปถ่ายทอดสู่ทีมของ
เราในแต่ละจังหวัดต่อไป ผมคิดว่าวันนี้ก็เป็นอีกวันที่เราจะเปิดประเด็นนี้กัน
หลังจากนี้แล้วเราจะมีการประชุม สัมมนากันในพื้นที่ เราพูดถึงจังหวัดน่าน
ประมาณ ๔-๕ วัน แล้วจากนั้นก็จะได้กลับมาทำงานกันเต็มตัวอีกครั้ง
นอกจากที่ จังหวัดน่านแล้วอาจจะได้ไปจังหวัดเชียงรายด้วย เพราะฉะนั้น
สิ่งเหล่านี้จะเป็นเสมือนหนึ่งการขับเคลื่อนงานที่เราจะเข้าไปพร้อมๆ กัน
ในแต่ละพื้นที่ที่ได้มีการพบปะพูดคุย คัดเลือก กำหนดพื้นที่เป้าหมาย
งานที่สำคัญที่สุดคือ งานเกี่ยวกับคน เพราะฉะนั้น ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย

องคมนตรี ประธานมูลนิธิปิดทองหลังพระ : ปาฐกถาพิเศษ

เรื่องแรก อยากจะปรารถนาถึงสิ่งที่กำลังจะทำ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่า
สำหรับประเทศบ้านเมืองอย่างมหาศาลถ้าสามารถทำให้สำเร็จ

เรื่องที่สอง เป็นเอกสารข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มีพระบรมราโชวาทของทุกพระองค์ที่เกี่ยวกับการทำงานในชุมชนในชนบท

เรื่องที่สาม เป็นวิธีคิดของมูลนิธิปิดทองหลังพระ

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ เราตระหนักดีว่า เรามีคนไทยอยู่กว่า ๔๐% ที่อาศัยอยู่ในเมือง และอีก ๕๐% อาศัยอยู่ในชนบท ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทนี้มหาศาล เมืองจะร่ำรวยกว่า สะดวกสบายกว่า มีการศึกษา

สูงกว่า มีโอกาสชีวิตที่สูงกว่า ส่วนพี่น้องส่วนใหญ่ของประเทศที่อาศัยอยู่ในชนบทมีฐานะยากจน ชีวิตลำบากยากเข็ญพอสมควร โดยเฉพาะเวลาต้องส่งลูกเรียน เวลาไม่สบาย การศึกษาก็น้อยกว่ามาก แล้วโอกาสชีวิตด้านอื่นก็ต่ำกว่า ตรงนี้เป็นช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท แล้วก็ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่เกิดขึ้นทั่วโลก การสัมมนาการประชุมนานาชาติทุกครั้งจะต้องพูดถึงเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมเสมอ แล้วประเทศไทยที่เอาชนะตรงนี้ได้ คือปิดช่องว่างตรงนี้ได้ ประเทศนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข

ประเทศเราก็เช่นกัน ถ้าไม่ทำอะไรเลยช่องว่างตรงนี้ก็จะมีห่างไปทุกที แล้วจะทำให้พวกเราไม่รู้เรื่อง ในวันนี้ก็จะเชิญชวนให้ทุกคนมาปิดช่องว่าง ซึ่งการปิดช่องว่างมี ๒ วิธี ได้แก่

๑. วิธีของคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะเอาของจากพวกที่มีมากกว่า ยึดมาแล้ว
ก็เอาไปจ่ายให้พวกที่มีน้อยกว่า

๒. วิธีประชาธิปไตยคือ จะยกข้างล่างขึ้นมาสู่ข้างบน

ซึ่งเรากำลังจะทำวิธีที่ ๒ เพื่อไปเพิ่มศักยภาพของพี่น้องในชนบท
ให้ดีขึ้น เราต้องทำงานผ่านระบบการศึกษาและฝึกอาชีพ ซึ่งปิดทองหลังพระ
จะเน้นตรงนี้ค่อนข้างมาก เราต้องมีระบบการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอาชีพ
การเกษตรของพี่น้อง ซึ่งตรงนี้มีมูลนิธิปิดทองหลังพระ โดยประสบการณ์ที่
ตามพระราชดำริต่างๆ จะนำลงไปถ่ายทอดให้กับประชาชน รวมทั้งอาชีพ
อื่นนอกเหนือจากอาชีพการเกษตร เราจะนำเอาความรู้เทคโนโลยีไปต่อยอด
แล้วก็จะช่วยในเรื่องของสาธารณูปโภคพื้นฐาน เพื่อให้เริ่มต้นได้ ซึ่งชนบท
ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ แต่ชนบทมีอะไรดีๆ เยอะเลย เป็นแต่เพียงว่าเราเห็นหรือไม่

แนวปฏิบัติพระราชทานจากในหลวง

มูลนิธิปิดทองหลังพระ พยายามจะไปค้นหาสิ่งดีๆ ในชนบท
แล้วร่วมกับประชาชนช่วยต่อยอดกันขึ้นมา ธรรมชาติ ความเรียบง่าย ความมี
พุทธธรรมในหัวใจ มีน้ำใจ พลังครอบครัว พลังชุมชน ความรักในแผ่นดินเกิด

รักในสถาบันพระมหากษัตริย์
ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
สิ่งเหล่านี้คือต้นทุนที่ดีมากๆ
ของชนบท เราจำเป็นที่ต้องไป
เรียนรู้กับพี่น้องชนบท ก่อนที่จะ
ไปถึงเรื่องการพัฒนาชนบท ขอ

อนุญาตนำเอาแนวปฏิบัติพระราชทาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้กับผู้ที่ถวายงาน รวมทั้งมูลนิธิโครงการหลวงอย่างาง ซึ่ง มี ๔ เรื่อง คือ

๑. เร็วๆ เข้า
๒. ลดขั้นตอน
๓. ช่วยเขาเพื่อช่วยตนเอง
๔. ปิดทองหลังพระ

๑. โดยวิธี เร็วๆ เข้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยรับสั่งขยายความว่า ความยากจน การเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่รู้หรือรู้ไม่มาก สิ่งเหล่านี้จะบั่นทอนคุณภาพชีวิต เราต้องเร่ง เราต้องเร็วๆ เข้า ที่จะเข้าไปทำงานร่วมกับประชาชน ให้เขา เข้มแข็ง ๓ เดือนสำหรับประชาชนในชนบทมีความหมายมาก แต่ ๓ เดือน สำหรับคนในเมืองที่สะดวกสบายไม่ค่อยมีความหมายเท่าไร

๒. ลดขั้นตอน

ซึ่งระบบระเบียบราชการต้องมีขั้นตอน อันนี้เห็นด้วย แต่เมื่อลงมือ ปฏิบัติในชุมชนชนบท ถ้าเราจะเอาระบบระเบียบราชการไปปฏิบัติ ข้อแรก จะไม่เกิด เร็วๆ เข้าจะไม่เกิด เพราะ ฉะนั้น ก็ขอความกรุณาว่า เราจะทำงาน โดยมุ่งหวังประโยชน์และความสุข ของประชาชน เพราะฉะนั้น ระเบียบ ะไรก็ตามที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง เรา คงต้องช่วยกันตัดทอน

๓. ช่วยเขาเพื่อช่วยตนเอง

สิ่งนี้สำคัญที่สุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชบายนี้ไว้หลายแห่งเหลือเกินว่า “ช่วยเขาเพื่อช่วยตนเอง” คำนี้ต้องอยู่ในใจเราตลอดเวลา จริงๆ แล้วประชาชนในชนบทหลายแห่ง

ช่วยตนเองอยู่แล้ว โดยเราเข้าไปเสริม แต่ถ้าเขาอยู่ในสภาพที่ยังช่วยตนเองไม่ได้ เราต้องตั้งเป้าว่า สุดท้ายเขาต้องช่วยตนเองและจะต้องเป็นคนที่มีเสรีภาพในชีวิตของเขาให้ได้ เขาต้องพึ่งตนเองให้ได้

๔. ปิดทองหลังพระ

ซึ่งได้มีพระบรมราโชวาทตอนที่พระองค์ท่านเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรที่จุฬาฯ เมื่อ ๒๐ กว่าปีมาแล้ว และได้รับสั่งเรื่องปิดทองหลังพระ โดยรับสั่งว่า “การปิดทองหลังพระนั้นเมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องปิด ว่าที่จริงแล้วคนโดยมากไม่ค่อยชอบปิดทองหลังพระกันนัก เพราะนึกว่าไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทองข้างหน้า ไม่มีใครปิดทองข้างหลังเลย พระจะเป็นพระที่งามสมบูรณ์ไม่ได้” เพราะฉะนั้น ต้องมีคนปิดทองหลังพระด้วย งานที่เราจะเข้าไปทำร่วมกับประชาชน ทางมูลนิธิปิดทองหลังพระ ตกลงกันว่าจะให้ประชาชนปิดทองหน้าพระ และพวกเราปิดทองหลังพระ

การพัฒนาชาติไทย

ทางการพัฒนาชุมชนได้กำหนดวันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี เป็นวันพัฒนาชาติไทย ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “พัฒนา คือ การสร้างสรรค์” เพราะฉะนั้น วันพัฒนาชาติไทย คือ วันสร้างสรรค์ สิ่งที่ดีงามให้กับชาติไทย

ต้องขออนุญาตกล่าวถึง เพราะตรงนี้ให้ความรู้สึก ซึ่งเป็นพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่นักพัฒนากร ในโอกาสเสด็จไปทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อนและการพลังงานไฟฟ้าแม่น้ำพุง จังหวัดสกลนคร โดยมีเนื้อความว่า “ชอบใจมาก ที่ต้องเหน็ดเหนื่อย ทำงานในหมู่บ้านชนบท และต้อง ประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ขอให้ ช่วยกันพัฒนาคนให้มีความฉลาด สามารถช่วยตนเองได้”

ประโยคแรก ท่านจะต้องไปเจอคือ ท่านจะต้องเหน็ดเหนื่อย ท่านจะต้องลงไปทำงานในหมู่บ้าน ท่านต้องประสบปัญหามากมาย ในหลวงขอให้ช่วยพัฒนาคนให้มีความฉลาด สามารถช่วยตนเองช่วย

ประโยคที่สอง เนื้อความว่า ในการแนะนำอาชีพ หรือให้คำแนะนำ เรื่องต่างๆ ต้องทำให้บ่อยๆ ไม่ใช่พูดหรือทำหนเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ต่อกันไปเรื่อยๆ แล้วมันจะสมบูรณ์ขึ้น แล้ววันต่อมาก็ต้องสมบูรณ์กว่าไปเรื่อยๆ

ประโยคที่สาม เนื้อความว่า ขอให้ช่วยแนะนำชาวบ้าน ราษฎร ให้ ยืนหยัดแข็ง มีความฉลาด สร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว ทำงานหารายได้ และเก็บออมไว้ใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น ความมั่นคงของประชาชนในชนบทเป็น ส่วนหนึ่งที่จะสร้างชาติและป้องกันประเทศเป็นอย่างดี ขอบใจ ขอให้สบาย ดี โชคดีทุกคน และมีความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งจะทำอย่างไร เมื่อเขาพอกิน

พอใช้ แล้วจะมีการเก็บออม ไว้สำหรับอนาคต และเมื่อ ชนบทมั่นคง ทัวทั้งประเทศ ๗๗ จังหวัดมั่นคง จะเป็นส่วน หนึ่งที่จะสร้างชาติไทยให้ มั่นคง และป้องกันประเทศได้ เป็นอย่างดี

และอีกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราโชวาท เนื่องในวโรกาสที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการและคณะนักศึกษา พัฒนาการ จังหวัดยะลา มีเนื้อความว่า “เมื่ออบรม จบไปแล้ว จะต้องไปทำงานในหมู่บ้าน อย่างยึดมั่นในตำราที่ได้จากห้องเรียนแต่ อย่างเดียว ต้องรู้จักปรับปรุงความรู้ที่ได้ มานั้น ให้ตรงกับสภาพท้องที่ และ คุณลักษณะของคนๆ ไปทำงานร่วมกับ พัฒนาการต้องออกไปทำงานกับคนหลาย

ลักษณะหลายคุณภาพ ต้องไปทำงานในท้องที่ ซึ่งสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน เปียกบ้างแห้งบ้าง จึงต้องใช้ไหวพริบ คือ ความรู้มาใช้ให้ตรงกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม พัฒนาการต้องรอบรู้อะไรจะทำงานได้สำเร็จ”

และของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานคำขวัญเนื่องในวันพัฒนาไว้ว่า “พัฒนาชุมชนต้องพัฒนาใจคนไปพร้อมกับวัตถุ” ซึ่งบทเรียนที่เราสรุปได้คือ ต้องพัฒนาใจก่อน แล้วถ้าใจมีศรัทธาจริงต่อกันและกันแล้ว การพัฒนาวัตถุก็จะง่ายไปอีก

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้พระราชทานเพื่อเป็นแนวทางยึดถือปฏิบัติแก่นักพัฒนาไว้ว่า “การพัฒนาทุกอย่างควรสร้างเสริมขึ้นจากพื้นฐานความเจริญที่มีอยู่แล้ว โดยอาศัยหลักวิชาเป็นแม่บท อาศัยเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมเป็นหลักดำเนินการ อาศัยผู้มีความฉลาด สามารถ และความรับผิดชอบเป็นกำลังปฏิบัติ” ซึ่งชุมชนทุกชุมชนมีทุนเดิมอยู่แล้ว เรามีหน้าที่เข้าไปทำความเข้าใจกับทุนเดิมนั้นให้ลึกซึ้ง มิฉะนั้น เราจะมองผ่านไป

พระบรมราชาชาติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระบรมราชาชาติใจความว่า “หน้าที่สำคัญของนักพัฒนาจึงมีอยู่สองอย่าง คือ รักษาพื้นฐานเดิมไม่ให้บกพร่อง กับสร้างเสริมพื้นฐาน

“**นั้นให้เจริญขึ้น**” กรมการพัฒนาชุมชนมีหลักสำคัญอยู่ ซึ่งโดยหลักการพัฒนาชุมชนที่แท้จริงคือ หลักประชาชน

๑. คือเริ่มต้นที่ประชาชน ยืนจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจของประชาชน ข้อแรกนี้สำคัญที่สุด ถ้าทำข้อนี้ผ่านแล้ว ข้อต่อๆ ไปก็จะผ่านไปได้ง่าย

๒. ทำงานร่วมกับประชาชน ไม่ใช่ทำงานให้แก่ประชาชน เพราะจะทำให้เกิดความคิดมาทวงบุญคุณจากประชาชนในภายหลัง การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเอง และมีกำลังใจ ลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหาช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่ยาก หากเข้าใจปัญหา และเข้าถึงจิตใจประชาชน

๓. ยึดประชาชนเป็นเอก ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ หรือฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชค หรือเคราะห์จากการพัฒนานั้น ไม่ใช่ทำงานโชว์ แต่ทำงานให้เป็นแบบแผน ไม่ใช่ทำงานฉาบฉวย แต่ทำงานเป็นระบบ ไม่ใช่ทำงานทีละอย่าง แต่ทำงานด้วยวิธีบูรณาการ ไม่ใช่ทำให้ประชาชนยอมทำตาม แต่ทำให้เขาเกิดการเปลี่ยนแปลง

ไม่ใช่ทำเพียงให้ประชาชนโล่งอก แต่ทำให้เขาอยู่เย็นเป็นสุข ไปหาประชาชน ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางประชาชน เรียนรู้จากประชาชน ทำงานร่วมกับประชาชน วางแผนงานร่วมกับประชาชน

เริ่มงานจากสิ่งที่ประชาชนรู้ สร้างงานจากสิ่งที่ประชาชนมี ให้ประชาชนเรียนรู้จากการทำงาน

มูลนิธิปิดทองหลังพระ:

สุดท้าย ขอกราบเรียน

เรื่อง มูลนิธิปิดทองหลังพระ มูลนิธินี้จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี วัตถุประสงค์เพื่อยกฐานะของชาวชนบทให้อยู่ดีกินดี โดยถอดบทเรียนความรู้และประสบการณ์จากโครงการตามพระราชดำริให้ประชาชนในพื้นที่

ได้นำไปประยุกต์ตามภูมิสังคมแห่งชุมชนนั้นๆ อันนี้คือหลักการของมูลนิธิปิดทองหลังพระ โดยประชาชนเป็นเจ้าของโครงการ ปฏิบัติโดยประชาชน และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน พันธมิตรของประชาชนประกอบด้วยข้าราชการทุกระดับ นักวิชาการ นักธุรกิจ พระภิกษุ โดยมีมูลนิธิเป็นผู้ประสานงาน ทั้งนี้ เราเอาความรู้และเทคโนโลยีมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้และประสบการณ์จากโครงการตามพระราชดำริ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง มูลนิธิโครงการหลวง มูลนิธิชัยพัฒนา โครงการศิลปาชีพ และความรู้และเทคโนโลยีสากล

หกมิติแห่งการพัฒนา

หกมิติแห่งการพัฒนา ประมวลองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่

๑. การจัดการดิน เช่น เจ้าของที่ดิน ดินเปรี้ยว ดินเสีย ดินเค็ม

๒. การจัดการน้ำ

เพราะน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา

๓. การผลิตทางการ

เกษตรและการแปรรูป

๔. สิ่งแวดล้อม

๕. พลังงานทางเลือก

๖. การปลูกและดูแลป่าไม้

ซึ่งทั้งหกมิตินี้จะมีตัวอย่าง หลักการหรือหลักวิชาการมากมาย เป้าหมายของการพัฒนา จากการศึกษาไปสำรวจชุมชน โดยเฉพาะด้านฐานะการเป็นอยู่ของแต่ละครัวเรือน พอจะแบ่งได้ ๓ ระดับ คือ

๑. ฐานะกู้กินกู้ใช้

๒. ฐานะพอกินพอใช้

๓. ฐานะกินดีอยู่ดี

หลังจากการนำโครงการสู่ชุมชนแล้ว ผลของการปฏิบัติจะต้องเปลี่ยนฐานะจากกู้กินกู้ใช้ ไปเป็นพอกินพอใช้ และกินดีอยู่ดีในที่สุด เพราะฉะนั้น เราอยากเห็นทุกครัวเรือนที่อยู่ในชนบทอยู่ดีกินดี มีความเข้มแข็งอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่ง ถ้าชนบทเข้มแข็งทุกครัวเรือนอยู่ดีกินดี ประเทศชาติก็มั่นคงด้วย

ขั้นตอนการเริ่มโครงการ
ร่วมประชุมพูดคุยกับชาวบ้าน
จนเกิดความเข้าใจ และเข้าถึง
ซึ่งกันและกัน ร่วมสำรวจชุมชน
และครัวเรือนที่สมัครใจทำ
โครงการ หาข้อมูลพื้นฐานก่อน
เริ่มโครงการ การได้ผู้นำชุมชน
เป็นปัจจัยสำคัญเพื่อเข้าสู่ขั้นเตรียมและปฏิบัติโครงการ

การทำโครงการ จะแบ่งเป็นลักษณะของโครงการ “เฉพาะพื้นที่”
เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และ
เพื่อประชาชน จากนั้นกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการแล้วร่างโครงการและ
แผนปฏิบัติ ต่อมาลงมือปฏิบัติและสรุปผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการ

หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ จะมีการสรุปบทเรียนจากโครงการเป็น
กระบวนการเรียนรู้สำหรับทุกคน และเป็นประสบการณ์ที่จะนำไปปฏิบัติใน
โครงการต่อไป เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจนชุมชนเข้มแข็ง
พึ่งตนเองได้ และอาจเป็นที่เลี้ยงให้ชุมชนอื่นต่อไป

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการบริหาร

นายทรงศนะ วิชัยธนพัฒน์

ผู้อำนวยการสถาบันดำรงราชานุภาพ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

นายสงวน ธีระกุล

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายบำรุง รื่นบรรเทิง

ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้

กองบรรณาธิการ

นางวันเพ็ญ ทรงวิวัฒน์

นางฉริมล เกิดแก้ว

นางกาญจนา แจ่มมินทร์

น.ส.สุพัตรา บุญถึง

ศิลปกรรม/จัดทำรูปเล่ม

นางสาวอัจฉนา เตชะพันธุ์

ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย โทร. ๐-๒๒๒๑-๕๙๕๘, ๕๐๕๕๖ (สื่อสาร สป.มท.)

“บทความหรือข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในเอกสารความรู้ สดร.
เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
สถาบันดำรงราชานุภาพและกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย”

พิมพ์ที่ บริษัท บพิรการพิมพ์ จำกัด 70 ถ.ราชบพิร แขวงวัดราชบพิร เขตพระนคร กทม. 10200
โทร. 0-2222-5555, 0-221-9781 โทรสาร 0-2221-6433 นายยอดย้ง โสภณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2555
E-mail Address : borpitt@hotmail.co.th

“...การปิดทองหลังพระนั้นเมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องปิด
ว่าที่จริงแล้วคนโดยมากไปไม่ค่อยชอบ “ปิดทองหลังพระ” กันนัก
เพราะว่าไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทองแต่ข้างหน้า
ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย พระจะเป็นพระที่ทาบบริบูรณ์ไปได้...”

พระบรมราชาธิราช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๖

สถาบันดำรงราชานุภาพ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๒๒๑๔๙๔๖ <http://www.stabundamrong.go.th>